Martta October 14.3.2022

Lakivaliokunnalle

Viite: Lausuntopyyntönne 1.3.2022 asiassa HE 13/2022 vp

Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus

Johdanto

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lakivaliokunnalle kirjallinen lausunto seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistusta (HE 13/2022 vp) koskevassa asiassa.

Raiskaussäännös ja muut yleiset seksuaalirikokset

THL kannattaa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suojan vahvistamista esitetyllä tavalla säätämällä raiskauksen keskeiseksi tunnusmerkistötekijäksi uhrin vapaaehtoisuuden puute.

Suomi on sitoutunut Istanbulin sopimukseen (SopS 53/2015), joka edellyttää, että kaikki ilman uhrin suostumusta tehdyt seksuaaliset teot kriminalisoidaan. Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanoa seuraavan GREVIOn Suomea koskevassa maaraportissa kiirehdittiin Suomea pikaisesti uudistamaan seksuaalirikoksia koskeva lainsäädäntönsä perustumaan vapaaehtoisesti annetulle suostumukselle, jonka puuttuessa kyseessä olisi aina seksuaalirikos, myös silloin, kun tapauksen olosuhteet estävät pätevän suostumuksen ilmaisemisen. (GREVIO/Inf(2019)9 Suomen maaraportti, kohta 30, s.67).

THL:n näkemyksen mukaan hallituksen esitys täyttää sekä nykyistä sääntelyä, että aiempaa, vuoden takaista ehdotusta paremmin Suomen kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet. Samalla THL katsoo, että esityksen säännösten yksityiskohtaisissa perusteluissa olisi tullut käsitellä kansainvälisten velvoitteiden, kuten Istanbulin ja Lanzaroten sopimusten, toimeenpanoon liittyviä lainsäädäntövalintoja tämänhetkistä täsmällisemmin ja yksityiskohtaisemmin erityisesti siltä osin, kun jokin sopimusvelvoite on esityksessä tietoisesti jätetty huomiotta.

THL esittää lakivaliokunnalle lamaantumisreaktion lisäämistä raiskausrikoksen tunnusmerkistöön

Raiskausrikossäännöksen 2 momentin 3 kohdan tarkoituksena on määritellä tiettyjä tilanteita, joissa vapaaehtoisuuden osoittamista erikseen pidetään mahdottomana. Hallituksen esityksen muotoilu pitää sisällään oikeustilan selkiyttämisen kannalta tarpeellisia lisäyksiä tilanteisiin, joissa uhrilla ei ole ollut mahdollisuutta ilmaista suostumustaan. Esimerkiksi pelkotila ja tilanteen äkillisyys ovat toivottavia lisäyksiä teonkuvaukseen, joka kattaa merkittävän osan nykyisen tunnusmerkistön ulkopuolelle tulkituista vastentahtoisista tapahtumista.

Esityksessä on s. 37 todettu, että ”[*t]utkimukset viittaavat siihen, että jonkinasteinen jäätyminen tai lamaantuminen vastoin kohteen tahtoa aloitetun sukupuoliyhteyden yhteydessä ei ole harvinaista eikä se rajoitu vain tekoihin, joihin liittyy poikkeava, pelkoa lisäävä tilanne, kuten raiskausta koskevan säännöksen esitöissä mainittu asuntoon murtautuminen*.” Johtopäätöksenä todetaan, että: ”*Nämä tilanteet tulisi ottaa raiskaussäännöksen soveltamisessa paremmin huomioon. Sen vuoksi on syytä laajentaa ehdotettavan raiskaussäännöksen pelkotilaa koskevan tunnusmerkistötekijän perusteluja*.”

Esityksen sisältämän raiskaussäännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa lamaantumista ei kuitenkaan ole määritelty tai avattu sen tarkemmin edes osana pelkotilan kuvausta (s.103).

Lamaantuminen, eli ns. kataleptinen jäätymisreaktio, on kehon stressireaktio järkyttävään tilanteeseen, jota ihminen ei ole voinut ennakoida. Lamaantuminen on tutkimusten mukaan yksi tyypillisimpiä kehollisia reaktioita traumaattisissa seksuaaliväkivaltatilanteissa.[1] Sen taustalla on biologinen suojamekanismi, jonka käynnistymiseen ei tietoisesti juurikaan voi vaikuttaa. Lamaantumisen seurauksena sekä verbaalinen että fyysinen vastustaminen on mahdotonta.[2]

THL katsoo, että edes pelkotilan perustelujen laajentaminen ei kuvaisi riittävän täsmällisesti niitä tutkitusti kaikkein tyypillisimpiä lamaantumistilanteita, joissa uhrin passiivisuudesta tai olosuhteista tulisi voida selvästi päätellä suostumuksen puute. Vaikka esityksessä todetaan, ettei raiskaussäännöksen 2 momentin 3 kohdan listan ole tarkoitus olla tyhjentävä, tulisi oikeustilan selkiyttämiseksi momenttia täydentää täsmentämällä ja kuvaamalla riittävän tarkkarajaisesti niitä tyypillisimpiä tilanteita, joissa teon olosuhteiden katsotaan sellaisinaan johtaneen raiskausrikokseen. **THL ehdottaa lakivaliokunnalle esityksessä mainitun pelkotilan lisäksi myös lamaantumisen lisäämistä 1 §:n 2 momentin 3 kohtaan erikseen tilanteena, jossa uhrilla ei ole mahdollisuutta ilmaista suostumustaan**.

Tällä hetkellä voimassa olevassa raiskaussäännöksessä pelkotilalla tarkoitetaan sellaista pelon aiheuttamaa tilaa, joka lamauttaa puolustuskyvyn sen vuoksi, että uhattu pitää puolustautumista liian vaarallisena tai että hän ei pelkonsa vuoksi kykene toimimaan oman tahtonsa mukaisesti. Oikeuskäytännössä on edellytetty uhrilta pelkotilan näyttämistä toteen. Esimerkiksi 12.11.2017 annetussa Turun hovioikeuden ratkaisussa (R 17/641) ei 10-vuotiaan lapsen katsottu olevan raiskaussäännöksen edellyttämällä tavalla pelkotilassa, joten sukupuoliyhteyden ei katsottu täyttäneen raiskauksen tunnusmerkistöä. **Ehdotetussa säännöksessä pelkotilan määrittely on THL:n näkemyksen mukaan pitkälti yhtenevä voimassa olevan sääntelyn muotoilun kanssa, minkä ei oikeuskäytäntö pelkotilan toteen näyttämisen vaatimusten osalta huomioon ottaen voida katsoa antavan uhrille riittävää suojaa tahdonvastaisen lamaantumisreaktion varalle.**

Lamaantumisen lisääminen pykälätekstiin selkiyttäisi näin ollen niiden tilanteiden tulkintaa, joissa uhri kokee jäätyneensä, eikä siksi ole kyennyt ilmaisemaan kieltäytymistään. Tällöin tilanteen yllättävyyden tai erityisen pelottavien olosuhteiden tai lamaantumista edeltäneen subjektiivisen pelon näyttäminen toteen ei olisi erikseen tarpeen, vaikka oletettavaa olisikin, että lamaantumisreaktiota on edellyttänyt järkytyksen lisäksi myös pelon tai pakokauhun tunne.

Muut aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Seksuaalinen kajoaminen ja tunnusmerkistön ankaroittamisperusteet

THL pitää seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistössä erinomaisena ratkaisuna teonkuvauksen perustamista seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaukselle. Esityksessä seksuaalisen

[1] Möller, A., Söndergaard H., Helström L. (2017). Tonic immobility during sexual assault – a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression, Acta Obstetricia et Gynecologia Scandinavica, online issue, luettavissa: https://obgyn.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/aogs.13174

[2] Kts. esim. Bucher, J., ja Manasse, M. (2011). When screams are not released: A study of communication and consent in acquaintance rape situations. Women & Criminal Justice, 21, 123–140, sekä Fusé, T. (ym.) (2007). Factor structure of the Tonic Immobility Scale in female survivors of sexual assault: An exploratory and confirmatory factor analysis. Journal of Anxiety Disorders, 21, 265–283.

kajoamisen ankaroittamisperusteet liittyisivät vakavaan väkivaltaan, rikoksentekijöiden lukumäärään, uhrille aiheutettuun kärsimykseen, rikoksen nöyryyttävään tekotapaan ja uhrin ikään. **Törkeän tekomuodon määritelmää tulisi THL:n näkemyksen mukaan kuitenkin laajentaa koskemaan myös muita tilanteita, joita Istanbulin sopimuksen 46 artikla esittää huomioitavaksi raskauttavina seikkoina.** Näitä ovat esityksessä mainittujen lisäksi rikoksen kohdistuminen haavoittuvassa asemassa olevaan henkilöön, entiseen tai nykyiseen puolisoon tai kumppaniin, perheenjäseneen tai uhrin kanssa yhdessä asuvaan henkilöön sekä rikoksen tekeminen lapsen läsnä ollessa. Myös tekojen toistuminen mainitaan Istanbulin sopimuksessa raskauttavana seikkana, mikä on tyypillistä tilanteissa, joissa kyse on läheisessä suhteessa tapahtuvasta väkivallasta**. THL katsoo, että lisäykset uhrin haavoittuvasta asemasta ja rikoksen tekemisestä lähisuhteessa tai lapsen läsnä ollessa tulisi tehdä myös raiskausrikoksen törkeän tekomuodon määritelmään.**

Seksuaalinen hyväksikäyttö

Seksuaalisen hyväksikäytön teonkuvaus on THL:n mukaan tarpeen säilyttää niitä lievimpiä tekomuotoja varten, joissa osapuolten välinen suhde on ollut esimerkiksi suostumuksellinen, jolloin teko ei täytä raiskauksen tai seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistöjä, mutta teon moitittavuus ja heikomman osapuolen suojeleminen väärinkäytöksiltä on omiaan kvalifioimaan teko rikokseksi.

Esityksessä kuvattu seksuaalisen hyväksikäytön kuvaus on THL:n näkemyksen mukaan aiempaa ehdotusta onnistuneempi, sillä se ei enää edellytä tekijältä nimenomaista taivuttamista, vaan voi täyttyä tekijän muunkinlaisella aktiivisella toiminnalla, jolla tekijä saa asemaansa hyväksi käyttäen heikomman osapuolen suostumaan kanssaan sukupuoliyhteyteen tai seksuaaliseen tekoon. THL pitää myös onnistuneena, että esitetystä teonkuvauksesta on siirretty alle 16-vuotiaisiin kohdistuvat teot lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten pykälien alle ja että kohdan 4 muotoilusta on poistettu valta-aseman hyväksikäytön törkeyden lisävaatimus.

THL pitää esitettyä seksuaalisen hyväksikäytön 5 §:n 2 kohtaa, joka edellyttää uhrin heikomman aseman toteamiseksi sekä osapuolten välistä ikäeroa että uhrin kypsymättömyyttä, kannatettavana. THL:n näkemyksen mukaan ehdotettu muotoilu, jossa edellytetään sekä ikä- että kypsyyseron yhtäaikaista esiintymistä, on omiaan suojaamaan nuoria tarpeettomilta ja molemmille osapuolille vahingollisiksi tiedetyiltä, kenties asianomistajan tahdosta riippumatta tämän vanhempien ajamilta oikeusprosesseilta tilanteissa, joissa nuorten vapaaehtoisuuteen perustuvat sukupuoliyhteydet eivät muodosta tosiasiallista riskiä nuoremman osapuolen kehitykselle. **Samalla THL kuitenkin painottaa, että perusteluja olisi hyvä täsmentää siltä osin, mitä tarkoitetaan kypsyyden osalta *selvällä epäsuhdalla* niissä tilanteissa, joissa osapuolten ikäero ei ole merkittävä.** (Esityksen s. 113) THL:n näkemyksen mukaan selvästi ikäistään hitaammin kehittyneitä 16–17-vuotiaita nuoria tulisi suojata myös biologiselta iältään alle viisi vuotta vanhempien, mutta selvästi kypsempien aikuisten hyväksikäytöltä.

Esityksen alle 16-vuotiaisiin kohdistuneita tekoja koskevassa rajoitussäännöksen 17 §:n perusteluissa on tärkeää ja tulkintaa tukevaa kuvausta siitä, mitä henkisellä kypsyydellä tarkoitetaan: *”Eroa osapuolten henkisessä kypsyydessä pidettäisiin suurena, kun he eivät voi eron vuoksi päättää sukupuoliyhteyteen osallistumisesta tasavertaisista lähtökohdista. Tällöin seksuaalista tekoa on pidettävä nuoremman osapuolen kehitykselle vaarallisena, vaikka tämä ilmaisisi tahtonsa osallistua siihen. Ikäeron ollessa huomattavan suuri on myös kypsyyseron syytä katsoa olevan suuri.”* (Esityksen s. 131). THL katsoo, että vastaava määrittely, mutta täsmennettynä

nuoren ja nuoren aikuisen välisen henkisen kypsyyden selvän epäsuhdan määrittelyllä, tulisi sisältyä myös 16-17-vuotiaita koskevaan seksuaalisen hyväksikäytön sääntelyyn.

Seksuaalisen ahdistelun soveltamisalan laajentuminen vastaa kansainvälisiin velvoitteisiimme

THL kannattaa seksuaalisen ahdistelun tunnusmerkistön laajentamista esitetyllä tavalla kattamaan myös ei-toivotun sanallisen ahdistelun. Ehdotettu teonkuvaus on THL:n näkemyksen mukaan riittävän laaja pitäen sisällään sanallisen häirinnän sekä ahdistelun erilaisin viestein tai kuvin. Istanbulin sopimus edellyttää, että kaikenlainen seksuaalinen häirintä on kiellettyä ja rangaistavaa kaikilla elämänalueilla. Tällä hetkellä sanallinen häirintä on sanktioitu Suomessa ainoastaan työelämässä tasa-arvolain (1329/2014) nojalla. Myös GREVIOn raportti kehotti Suomea varmistamaan seksuaalisen häirinnän rangaistavuuden kaikilla elämänalueilla. (GREVIO/Inf(2019)9 Suomen maaraportti, kohta 33, s.67) THL katsoo, että ehdotettu säädös korjaa tämän puutteen.

Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Aikuisten ja lasten sääntelyn lähtökohtainen erottaminen toisistaan on THL:n näkemyksen mukaan tervetullut ja kannatettava uudistus. Aikuisten osalta seksuaalirikoslainsäädäntö perustuu yksilöiden seksuaalisen itsemääräämisoikeuden kunnioittamiselle. Lasten ja nuorten osalta yhteiskunnalla on erityinen velvollisuus turvata heidän häiriötön kasvunsa ja kehityksensä sekä suojella heitä kaikenlaiselta väkivallalta, jolloin lapsia koskevan sääntelyn tulee perustua myös ja pienten lasten kohdalla aivan erityisesti heidän koskemattomuutensa suojelemiselle. (Kts. esim. YK:n lapsen oikeuksien sopimus, EN:n Istanbulin ja Lanzaroten sopimukset, Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelma).

THL pitää myös edelliseen ehdotukseen verrattuna selkeämpänä nykyistä ehdotusta, jossa kuuttatoista vuotta nuorempiin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevat säännökset valtaosin erotettaisiin aikuisia koskevista säännöksistä. Myös kuusitoista mutta ei kahdeksantoista vuotta täyttäneitä lapsia suojattaisiin edelleen aikuisiin nähden laajemmin erityissäännöksillä.

Lapsenraiskaus

THL pitää esityksen sisältämää lapsenraiskausta koskevaa pykälää aiempaa ehdotusta merkittävästi selkeämpänä. Uuden esityksen tunnusmerkistö on hyvin laaja, mikä mahdollistaa tapauskohtaisen harkinnan teon moitittavuutta arvioitaessa. Uuden esityksen perustelujen mukaan lapsen taivuttelu, houkuttelu tai muu tai epäasiallinen vaikuttaminen lapseen sukupuoliyhteyden aikaansaamiseksi samoin kuin kohteena olevan lapsen ikä vaikuttaisivat teon moitittavuuden arviointiin perustunnusmerkistön puitteissa. THL pitää ratkaisua säädöksen selkeyden ja ymmärrettävyyden ansiosta onnistuneena ottaen huomioon esimerkiksi lasten ja nuorten mahdollisuudet omien oikeuksien tuntemiseen.

THL pitää lisäksi tarpeellisena, että uutta ehdotusta on täsmennetty siten, että lapsenraiskauksina tuomittaisiin myös kaikki alle 18-vuotiaaseen kohdistuvat teot silloin, kun tekijänä on oma vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa oleva riippumatta siitä, asuuko henkilö lapsen kanssa samassa osoitteessa aiemmin ehdotetun alle 16 vuoden sijaan.

Rajoitussäännös

Martta October 14.3.2022

THL pitää ratkaisua säätää nuorten keskinäisiä tekoja koskevasta rajoitussäännöksestä onnistuneena, sillä se edelleen mahdollistaa tapauskohtaisen harkinnan. On selvää, että alle 16 -vuotiaiden nuorten kehittyminen on keskenään hyvin eritahtista, joten staattisten vuosimäärien asettaminen kielletyille ikäeroille olisi mahdotonta. Säännöksessä onkin päädytty voimassa olevan säädöksen tapaan siihen, että ikäeron suuruutta tarkastellaan paitsi laskennallisena ikäerona myös suhteessa kummankin osapuolen ikään ja henkiseen kypsyyteen (HE 6/1997 vp s.183).

Esittyksen perustelujen mukaan lähtökohtana olisi pidettävä sitä, että lapsen ollessa noin 15-vuotias rajoitussäännös voi vielä soveltua, kun ikäero vanhempaan osapuoleen on enintään noin viisi vuotta. Lapsen ollessa tätä nuorempi, rajoitussäännöstä voitaisiin lähtökohtaisesti soveltaa vain silloin, kun osapuolten ikäero on tätä pienempi. **THL pitää myös säännöksen termiä itsemääräämisoikeus yli 16-vuotiaita koskevaa vapaaehtoisuutta parempana.** Tämä on perusteltua siksi, että lapsen vapaaehtoisuus seksuaaliseen tekoon tai sukupuoliyhteyteen osallistumiseen ei yksin ratkaise teon moitittavuuden arviointia tai kvalifiointia varsinkaan, mitä nuoremmasta lapsesta on kyse.

Seksuaalinen kajoaminen lapseen

Seksuaalinen kajoaminen lapseen kattaa esityksessä määritelmällisesti hyvin laajan joukon tekoja. Tyypillisesti kyseeseen voisi tulla esimerkiksi lapsen seksuaalinen koskettelu tai erilaiset internetin välityksellä tehdyt seksuaaliset teot. Esityksen mukaan tunnusmerkistön täyttyminen edellyttäisi myös sitä, että seksuaalinen teko on omiaan vahingoittamaan lapsen kehitystä eli on luonteeltaan sellainen, joka tapauksen olosuhteiden kaltaisissa tilanteissa tyypillisesti aiheuttaa lapselle vahinkoa. Yksittäistapauksessa ei sen sijaan tarvitsisi arvioida, onko tällaista vahinkoa aiheutunut. **THL pitää ratkaisua onnistuneena.**

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Esitetty säännös koskisi lapsenraiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistön täyttäviä tekoja sellaisissa olosuhteissa, joissa ne on perusteltua tuomita matalammalla rangaistusasteikolla ja vähemmän ankaralla rikosnimikkeellä. Perustelujen mukaan säännöksen soveltamisala olisi varsin rajattu. Säännöksen soveltuminen voisi tulla arvioitavaksi lähinnä tapauksissa, joissa seksuaalisen teon kohteena oleva lapsi on iältään lähellä 16 vuoden suojaikärajaa eikä merkkejä ole lapsen vapaaehtoisuuden puuttumisesta, mutta 17 §:n rajoitussäännös ei vanhemman osapuolen iän tai kypsyyden vuoksi aivan sovellu. Kyse voi olla esimerkiksi suhteesta, jonka osapuolet kokevat seurusteluksi. Tällaisia tekoja voi olla syytä pitää vähemmän moitittavina (ks. LaVM 43/2018 vp s. 16). Esityksen mukaan niiden ei kuitenkaan tulisi olla rankaisemattomia jo yleisen lapsen kehitykselle aiheutuvan vaaran vuoksi. Säännöksen soveltuminen edellyttäisi lisäksi sitä, että lapsella on kypsyytensä puolesta ollut jo jonkin verran kykyä arvioida seksuaaliseen tekoon osallistumisen vaikutuksia.

THL katsoo, että esitetty säännös on tarpeen ja sen perustelut ohjaavat rajaamaan sen käyttöä esimerkiksi lasten ja nuorten keskinäisissä suhteissa tapahtuneisiin harkitsemattomuudesta tai ymmärtämättömyydestä syntyneisiin tilanteisiin. THL:n näkemyksen mukaan tilanteissa, joissa 14 §:n lapsenraiskauksen lavea tunnusmerkistö sinänsä täyttyisi, mutta käsillä olisi olosuhteet, joiden nojalla tarve selvästi lievemmälle säännökselle olisi kuitenkin olemassa, jotta esimerkiksi pelkän suuren ikä- tai kypsyyseron sisältämät teot voitaisiin oikeasuhtaisesti rangaista. Kyseeseen saattaisi tulla esimerkiksi nuorten välinen seurustelusuhde, jossa kypsyyseron ollessa jokseenkin merkittävä, ei tilannetta

voitaisi pitää tasavertaisena nuorten välisenä seksuaalisena kanssakäymisenä. Tällöin selvästi epäkypsempään lapseen kohdistuneesta sukupuoliyhteydestä tulisi voida rangaista, vaikka osapuolet sinänsä saattaisivat edelleen kokea, että minkäänlaista painostusta ei ollut käsillä ja sukupuoliyhteys oli sinänsä vapaaehtoista**. Rajanvetoa lapsenraiskausta koskevan 14 §:n ja selvästi lievemmän lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan 16 §:n välillä tulisi THL:n mukaan kuitenkin vielä selkiyttää perustelutekstissä esimerkiksi juuri kypsyyseron *selvän epäsuhdan* osalta.**

Arvioitaessa vapaaehtoisuuteen perustuvan suhteen osapuolten ikä- ja kypsyyseron olennaisuutta, tulisi sääntelyn joka tapauksessa sisältää mahdollisuus tapauskohtaiseen harkintaan tilanteissa, joissa ikäeron suuruuskriteeri on vain juuri ja juuri täyttynyt tai täyttymässä. Rikostutkintaan joutuminen on nuorille osapuolille joka tapauksessa järkyttävää ja pitkien käsittelyaikojen vuoksi valitettavasti usein myös vahingollista. Tästä syystä lakimuutosten yhteydessä tulisi korostaa sosiaalihuollon tarjoaman tuen merkitystä ja roolia rikosprosessiin joutuvien lasten, nuorten ja heidän läheistensä tukemisessa. Alle 15-vuotiaiden vastaajien kohdalla lastensuojelullinen puuttuminen tulisi olla ainoa lähestymistapa.

Ehdotetut rangaistusasteikot

THL:lla ei ole huomautettavaa esitettyihin rangaistusasteikkoihin. Tekomuotojen laajan kirjon vuoksi THL katsoo, että yksittäisten pykälien sisältämien rangaistusasteikkojen on syytä mahdollistaa tuomitseminen moitittavuudeltaan varsin eritasoisista teoista.

Esityksen myötä lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista säädetyt rangaistukset ankaroituisivat tuntuvasti. Sovellettavat rangaistussäännökset olisivat myös paremmin jaoteltu rikosten tyypin ja vakavuuden mukaan, minkä vuoksi ne olisivat myös THL:n näkemyksen mukaan soveltamiseltaan ennustettavampia, rangaistusasteikoiltaan oikeasuhtaisempia ja myös yhteiskunnallisen keskustelun sekä julkisen viestinnän kannalta lasten ja nuorten keskuudessa ymmärrettävämpiä.

Muut huomiot

THL katsoo, että lasten ja nuorten kohdalla riittävän seksuaalikasvatuksen varmistamisen tulisi olla velvoittavaa varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Lakiuudistuksen toivottavasti lisätessä seksuaalirikosten ilmituloa, on samalla huolehdittava iän- ja tarkoituksenmukaisten sekä kattavien palveluiden takaamisesta seksuaalirikosten uhreille koko maassa. Uhrilähtöisyyden varmistaminen rikosprosessissa on vahinkojen rajaamisen ja uhrin toipumisen kannalta keskeistä. **Lopuksi THL korostaa, että väkivallan tekijöille tulee olla jatkossa tarjolla nykyistä laajemmin tarjolla palveluja käyttäytymisen muuttamiseksi ja seksuaalirikosten ennaltaehkäisemiseksi.**

Pääjohtaja Markku Tervahauta

Johtaja Anneli Pouta